

Redactie: Dr. J.-P. Borje (Compiègne, France), T. Garrovoet (Antwerpen), B. Goater (Chandlers Ford, England), Dr. K. Maes (Gent), Dr. K. Martens (Brussel), Dr. Y. P. Nekrutenko (Kiev), A. Olivier (Antwerpen), H. van Oorschot (Amsterdam), D. van der Poorten (Antwerpen), W. O. De Prins (Antwerpen).
Redactie-adres : W. O. De Prins, Diksmuidelaan 176, B-2600 Antwerpen (Belgium).

Uitgegeven met steun van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Dienst Onderwijs

Jaargang 24, nummer 4

1 december 1996

Enkele nieuwe en interessante soorten Microlepidoptera voor de Belgische fauna (Lepidoptera: Nepticulidae, Yponomeutidae, Coleophoridae, Gelechiidae)

Willy De Prins

Abstract. Some new and interesting species of Microlepidoptera for the Belgian fauna (Lepidoptera: Nepticulidae, Yponomeutidae, Coleophoridae, Gelechiidae)
The author mentions some interesting and three new species for the Belgian fauna: *Argyresthia trifasciata* Staudinger, 1871; *Coleophora hydrolapathella* M. Hering, 1921 and *Syncopacma larseniella* Gozmány, 1957.

Résumé. Quelques espèces de Microlépidoptères intéressantes et nouvelles pour la faune belge (Lepidoptera: Nepticulidae, Yponomeutidae, Coleophoridae, Gelechiidae)
L'auteur mentionne quelques espèces intéressantes et trois espèces nouvelles pour la faune belge: *Argyresthia trifasciata* Staudinger, 1871; *Coleophora hydrolapathella* M. Hering, 1921 et *Syncopacma larseniella* Gozmány, 1957.

Key words: Belgium - faunistics - *Argyresthia trifasciata* - *Coleophora hydrolapathella* - *Syncopacma larseniella*.

De Prins, W.: Diksmuidelaan 176, B-2600 Antwerpen.

Stigmella sakhalinella Puplesis, 1984 (Nepticulidae)

Deze soort is vroeger al in de Belgische entomologische literatuur vermeld onder de naam *Stigmella distinguenda* (Heinemann, 1862), welke een synoniem is van *Stigmella glutinosae* (Stainton, 1858). Ze is verspreid in Centraal-Europa: Groot-Brittannië, Ierland, Nederland, Zuid-Polen, West-Rusland, Oostenrijk, Frankrijk, Zwitserland, Hongarije. Italië en komt voor tot Oost-Rusland en Noordoost-China (Johansson et al. 1990: 150). In deze lijst wordt België niet vermeld, maar in de tabel op p. 388 staat wel een stip voor ons land. In Nederland is de soort bekend uit de 12 provincies met in het totaal 167 uurhokken (Kuchlein 1993: 196). Op 11 oktober 1985 vond F. Turelinckx mijnen van *Stigmella sakhalinella* in de bladeren van *Betula* te Herselt (prov. Antwerpen). De rups mineert in *Betula pubescens* en *B. pendula*.

***Stigmella pyri* (Glitz, 1865)** (Nepticulidae)

Deze soort werd reeds in 1957 voor ons land vermeld (Dufrane 1957: 15) maar door een vergetelheid niet opgenomen in mijn lijst (De Prins 1983). Dufrane vond de mijnen van *Stigmella pyri* talrijk op *Pyrus communis* te Mons (prov. Hainaut) op 17 juni 1952. Recent werden eveneens op *Pyrus communis* mijnen aangetroffen te Westerlo (prov. Antwerpen) door F. Turelinckx, op 22.IX.1982 en op 14.IX.1983. In Nederland werd de soort vermeld uit 11 provincies en 47 uurhokken (Kuchlein 1993: 197). Ze is verspreid in Europa: o.a. Zweden, Noorwegen, Finland, Groot-Brittannië, Centraal-Italië, Bulgarije en West-Rusland (Johansson et al. 1990: 181).

***Stigmella obliquella* (Heinemann, 1862)** (Nepticulidae)

De Crombrugge (1910: 95) vermeldde deze soort reeds als *Stigmella viminicola* (Frey, 1856), welke met zekerheid slechts uit Zwitserland, Oostenrijk en Noord-Italië bekend is (Johansson et al. 1990: 193). De oude gegevens uit Oost-Vlaanderen en Brabant kunnen nu uitgebreid worden met de gegevens van F. Turelinckx die mijnen van *Stigmella obliquella* vond op treurwilg (*Salix* sp.) te Westerlo (prov. Antwerpen) op 25.X.1981, 21.X.1983 en 21.X.1986. In Nederland is de soort bekend uit 11 provincies en 115 uurhokken (Kuchlein 1993: 197). Ze is verspreid in Europa: Denemarken, Zweden, Noorwegen, Finland, van Groot-Brittannië tot Oost-Polen, Hongarije en Noord-Italië (Johansson et al. 1990: 198).

***Stigmella roborella* (Johansson, 1971)** (Nepticulidae)

Dit is een van de meest gewone *Stigmella*-soorten in ons land. Vroeger werd ze meestal verwisseld met *Stigmella ruficapitella* (Haworth, 1828). De rups mineert bij voorkeur in *Quercus robur*, maar soms ook in *Quercus rubra*. In Nederland is de soort bekend uit alle 12 provincies met niet minder dan 547 uurhokken (Kuchlein 1993: 198). In ons land is ze tot nu toe met zekerheid bekend uit de provincie Antwerpen waar F. Turelinckx ze kweekte uit mijnen gevonden te Geel (9.X.1983), Herselt (24.X.1982, 14.X.1983, 12.VII.1986), Tongerlo (4.XI.1986) en Westerlo (X.1980, 23 en 29.VI.1985). Zelf kweekte ik de vlindertjes uit mijnen verzameld te Deurne (16.X.1988) en Rumst (1.XI.1983). Imago's ving ik te Deurne (24.V.1989) en te Schilde (28.V.1989). De soort is verspreid in heel Europa met inbegrip van het Middellandse-Zeegebied en wellicht de gewoonste soort van de *ruficapitella*-groep (Johansson et al. 1990: 237). Deze auteurs duiden in hun verspreidingstabel het voorkomen in België aan (l.c.: 392).

***Ectoedemia atricollis* (Stainton, 1857)** (Nepticulidae)

Deze soort is nog niet eerder in de Belgische entomologische literatuur vermeld. Johansson et al. (1990: 400) duiden haar voorkomen in ons land wel aan met een stip in de verspreidingstabel. Op 12.IX.1986 en 12.X.1986 vond F. Turelinckx bladmijnen van *Ectoedemia atricollis* op *Malus* en *Crataegus* te Westerlo (prov. Antwerpen). In Nederland werd de soort vastgesteld in de 12 provincies met in het totaal 165 uurhokken (Kuchlein 1993: 198). Ze is verspreid in Denemarken, Zweden, Groot-Brittannië, Centraal-Europa, Italië, Joegoslavië en Oekraïne (Johansson et al. 1990: 314).

***Argyresthia trifasciata* Staudinger, 1871** (Yponomeutidae)

Deze uit Valais (Zwitserland) beschreven soort heeft zich de laatste jaren sterk over het westen van Europa verspreid. Lhomme (1946–1963) vermeldt ze in Frankrijk nog uitsluitend uit de "région alpine" (departementen Hautes-Alpes, Alpes-Maritimes en Ardèche). Eén exemplaar ving ik bij het Forêt de Jamet, dep. Meuse, op 26.V.1985. Op 17.V.1989 vond ik een exemplaar te Schilde (prov. Antwerpen). Nadien werd de soort nog op verscheidene vindplaatsen aangetroffen: prov. Antwerpen: Hoboken, Merksem,

Schoten; prov. Brabant: Brussel; prov. Liège: Lanaye, Liège. Vooral in de maand mei van 1996 was ze gewoon op tal van de genoemde plaatsen.

In Nederland werd *A. trifasciata* voor het eerst in 1982 vastgesteld te Oegstgeest (Zuid-Holland) (Huisman et al. 1986). Thans is ze er bekend uit 65 uurhokken (Kuchlein 1993: 206). Behalve uit België, Frankrijk, Nederland en Zwitserland is de soort ook bekend uit Spanje, Italië (Huisman et al. 1986), Luxemburg, Duitsland (Stigter & Frankenhuyzen 1992) en Groot-Brittannië (Emmet 1982).

De rups van *A. trifasciata* mineert op verschillende soorten *Juniperus*, *Chamaecyparis*, *Cupressocyparis* en op *Thuja*. De soort kan op deze planten soms behoorlijk wat schade aanrichten en zelfs het afsterven van de bomen veroorzaken (Baggiolini 1963, Stigter & Frankenhuyzen 1992).

Volgens Gershenson (1981: 347) hoort deze soort thuis in het genus *Blastotere* Ratzeburg, 1840, dat gekenmerkt wordt door de gevorkte voorvleugeladers R₄ en R₅. Deze aders lopen bij *Argyresthia* Hübner, [1825] parallel. Hoewel sommige auteurs (o.a. Gibeaux 1983) deze indeling volgen, beschouwen vele recente auteurs *Blastotere* enkel als subgenus van *Argyresthia* (o.a. Vives Moreno 1994, Agassiz 1996) of er wordt helemaal geen rekening mee gehouden (o.a. Huemer & Tarmann 1993, Kuchlein 1993).

***Coleophora hydrolapathella* M. Hering, 1921 (Coleophoridae)**

Op 12.VII.1988 ving ik twee exemplaren op licht in het domein "Het Broek" te Blaasveld-Willebroek (prov. Antwerpen) (det. H.W. van der Wolf). Voor kon worden nagegaan is dit de eerste vermelding van deze soort voor de Belgische fauna. Nadien ving ik nog één exemplaar in het domein "Vordenstein" te Schoten (prov. Antwerpen) op 26.VII.90 (det. H.W. van der Wolf).

In Nederland komt de soort slechts in 9 uurhokken in het zuiden en midden van het land voor (Kuchlein 1993: 212). Ze is in Europa verder bekend uit Denemarken, Duitsland, Groot-Brittannië en Hongarije (van der Wolf 1982: 146).

De rups leeft in een koker, monofaag op waterzuring (*Rumex hydrolapathum* Huds.).

***Syncopacma larseniella* Gozmány, 1957 (Gelechiidae)**

Gedurende lange tijd werd deze soort verward met *Syncopacma cinctella* (Clerck, 1759). Een onderzoek van de exemplaren in het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel, leverde de volgende vindplaatsen op: prov. Antwerpen: Lichtaart; prov. Brabant: Molenstede, Rixensart, Ukkel, Veltem, Watermaal, Zichem; prov. Limburg: Zutendaal; prov. Luxembourg: Aye; prov. Namur: Denée. Zelf trof ik de soort talrijk aan in het natuurdomein "Waelenhoek" te Niel, verder te Wilrijk (prov. Antwerpen), Chantemelle (prov. Luxembourg) en Belvaux (prov. Namur).

In Nederland komt *S. larseniella* in 27 uurhokken verspreid over het hele land voor, *S. cinctella* daarentegen slechts in 2 uurhokken (Kuchlein 1993: 221). *S. larseniella* is verspreid van Groot-Brittannië, doorheen Centraal-Europa tot Kazakstan (Piskunov 1981: 738).

De rups leeft op moerasrolklaver (*Lotus uliginosus* Schkuhr), een vrij algemene plant in onze streken op vochtige groeiplaatsen. Op 15 juni 1989 werden door mij de vlindertjes laat in de namiddagzon talrijk rond deze plant vliegend in het natuurgebied "Waelenhoek" te Niel (prov. Antwerpen) waargenomen. Ze bleven actief tot in de schemering, maar kwamen niet op licht.

Dankwoord

Met dank aan H. W. van der Wolf voor de determinatie van de *Coleophora*-soorten, aan Dr. P. Grootaert voor de toelating om de collecties in het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen te mogen bestuderen.

References

- Agassiz, D. J. L., 1996. Yponomeutidae. In: Emmet, A. M. (Ed.): *The moths and butterflies of Great Britain and Ireland*. Volume 3 Yponomeutidae-Elachistidae. Harley Books, Colchester, 452 p.
- Baggiolini, M., 1963. Un nouveau ravageur du Thuja. La mineuse *Argyresthia trifasciata* Stgr. — *Revue horticole suisse* 36: 218–223.
- Emmet, A. M., 1982. *Argyresthia trifasciata* Staudinger, 1871 (Lep. Yponomeutidae) in Britain. — *Entomologist's Record and Journal of Variation* 94: 180–182.
- Gershenson, Z. S., 1981. Family Argyresthiidae. In: Medvedev, G. S. (Ed.), *Keys to the insects of the European part of the USSR. Volume IV Lepidoptera, Part II*. [Russisch] Nauka Publishers, St. Petersburg, 786 p. (Engelse vertaling 1990, Oxonian Press Ltd., New Delhi).
- Gibeaux, C., 1983. Révision des Argyresthiidae de France et de Belgique et description d'*Argyresthia pruniella granonensis* ssp. nova. — *Limacina Belgica* 9 (2): 119–134; (3): 146–162.
- Huemer, P. & Tarmann, G., 1993. *Die Schmetterlinge Österreichs (Lepidoptera)*. Beilageband 5 zu den Veröffentlichungen des Museum Ferdinandeum, Innsbruck, 224 p.
- Huisman, K. J., Kuchlein, J. H., Nieukerken, E. J. van, Wolf, H. W. van der, Wolschrijn, J. B. & Gielis, C., 1986. Nieuwe en interessante Microlepidoptera uit Nederland, voornamelijk in 1984 (Lepidoptera). — *Entomologische Berichten, Amsterdam* 46 (10): 137–156.
- Johansson, R., Nielsen, E. S., van Nieukerken, E. J. & Gustafsson, B., 1990. *The Nepticulidae and Opostegidae (Lepidoptera) of North West Europe*. Fauna Entomologica Scandinavica Vol. 23, parts 1 and 2. E. J. Brill/Scandinavian Science Press Ltd, Leiden, New York, Kobenhavn, Köln.
- Kuchlein, J. H., 1993. *De kleine vlinders. Handboek voor de faunistiek van de Nederlandse Microlepidoptera*. Pudoc, Wageningen, 715 p.
- Lhomme, L., 1946–1963. *Catalogue des Lépidoptères de France et de Belgique. Vol. II. Microlépidoptères (Part 2)*. Le Carriol, par Douelle (Lot), 1253 p.
- Piskunov, V.A., 1981. Family Gelechiidae. In: Medvedev, G. S. (Ed.), *Keys to the insects of the European part of the USSR. Volume IV Lepidoptera, Part II*. [Russisch] Nauka Publishers, St. Petersburg, 786 p. (Engelse vertaling 1990, Oxonian Press Ltd., New Delhi).
- Stigter, H. & Frankenhuysen, A. van, 1992. *Argyresthia trifasciata*, een nieuwe beschadiger van coniferen in Nederland (Lepidoptera: Yponomeutidae, Argyresthiinae). — *Entomologische Berichten, Amsterdam* 52 (4): 33–37.
- Vives Moreno, A., 1994. *Catalogo sistematico y sinonimico de los Lepidopteros de la Peninsula iberica y Baleares (Insecta: Lepidoptera (Segunda parte))*. Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación, 775 p.
- Wolf, H. W. van der, 1982. Aantekeningen over Coleophoridae (Lepidoptera). — *Entomologische Berichten, Amsterdam* 42 (10): 145–147.